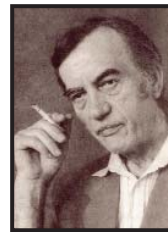

Nekrológ egy ízig-vérig grafikusról

Pálinkás György

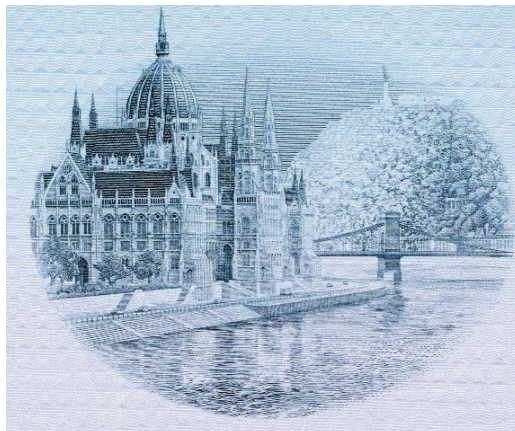

Szeretett kollégánk, Bojtos Károly ez év januárjában hosszas betegség után, életének 75. évében elhunyt.

Bojtos Károly grafikusművész 1936-ban született Csepelen. Grafikai tanulmányait a csepeli önképző kör keretein belül kezdte, majd a Képzőművészeti Gimnázium diákja lett. Itt érettségizett 1954-ben. A hatvanas évektől a Fialat Képzőművészek Stúdiója tagjaként csoportos kiállításokon vesz részt. 1968–1971 között Derkovits-ösztöndíjas. Sokoldalú grafikus. Erőssége már e korai években is megmutatkozik. Elsősorban kisgrafikákat készít. Nem véletlen, hogy fokozatosan a sokszorosító grafika egyik legkiավálóbb művelőjévé válik.

A hetvenes évek első felében a Pénzjegynyomda tervező osztályát a generációváltás évei jellemezték. Olyan grafikusok dolgoztak ebben az időben osztályunkon, mint *Kékesi László*, *Füle Mihály* vagy *Vertel József*. Melléjük, illetve távozásuk után az osztály vezetője *Nagy Zoltán* olyan fiatal grafikusokkal igyekezett kitölteni a kialakult űrt, akik a szakmát méltó módon továbbvihették. Ekkor lett nyomdánk alkalmazottja *Vagyóczky Károly* és *Szunyoghgy András* is. A megfelelő személyek megtalálásában a tervező osztály vezetője szívesen hagyatkozott kollégái véleményére, személyes kapcsolataira. Bojtos Károly is e körülményeknek köszönhetően került a „tervező”-be. Erről *Vagyóczky Károly* így ír:

„Nagy Zoltán, a tervező osztály akkori vezetője fontosnak tartotta, hogy tehetséges fiatalok kerüljenek a Pénzjegynyomdába. Engem is megisztelt azzal, hogy a szakmában nézzen meg, kire lehetne esetleg számítani. Egy szép napon, amikor éppen munkavégzés után hazafelé mentem a nyomdából, a Szent István körúton összetalálkoztam Bojtos Karcsi kollégámmal. Már régóta ismertem őt. A fiatalabb művészek számon tartják egymást, figyelik és észreveszik, ki mit csinál, milyen kiállításokon szerepel, milyen grafikákat produkál. Bojtos

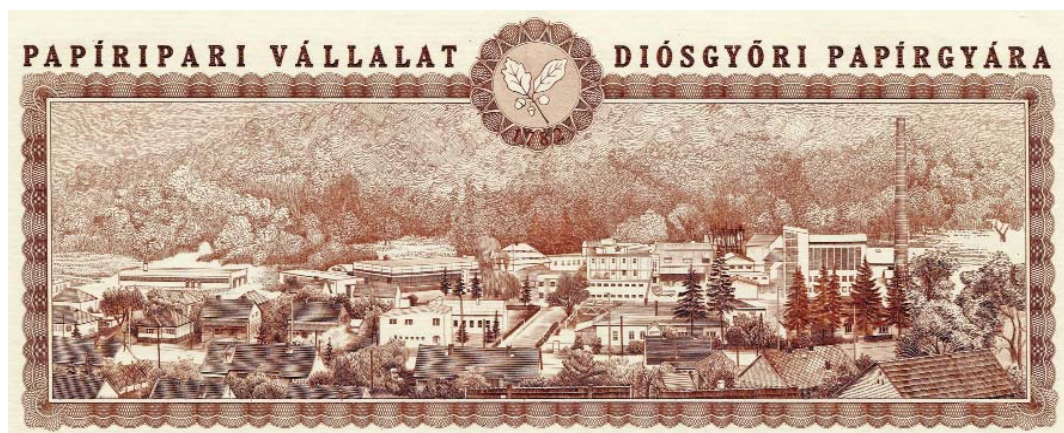

Karcsit úgy ismertem, mint aki sokszorosító grafikai lapjaival részt vesz kiállításokon, és a képzőművészeti életben is aktív. Műves rézkarcai, technikai tudása nagyon szimpatikus volt számomra. Szokásos beszélgetési témáink után megemlítettem neki, hogy lenne egy rézmetesző állás a Pénzjegynyomdában. Gondolkodási időt kért, majd találkozásunk után néhány nap múlva megkeresett, és az állásajánlatra igent mondott.”

Mindez 1974-ben történt.

A következő években Nagy Zoltán irányításával rézmetesztést tanul. Kitűnő adottságokkal rendelkezett. Kísérletező, rendkívül alapos grafikus. Minden olyan képesség birtokában volt, amely a rézmetesztés legjobbjai közé emelte. Szerette, amit csinált. Még részese lehetett a grafikai iskola aranykorának, és mindig büszke volt arra, hogy a szakmát Nagy Zoltántól tanulhatta.

Amikor a nyolcvanas évek közepén, egy márciusi délelőtt az első nyomdában eltöltött napomon megszeppent rézmetesző gyakornokként a tervező osztályra kerültem, Csáki László és Zsitva Szabolcs mellett ő az, aki azonnal a „szárnyai alá” vett. Nem volt feladata, de mindig odafigyelt rám. A sokszor száraznak tűnő, kissé talán hivatali környezetben számomra

mindig ő jelentette a *művészt*. Bármikor fordulhattam hozzá szakmai kérdésekkel. Benne nem volt semmi szakmai féltékenység. Jó példa, hogy mikor tanulóéveim legelején koreai rézmetszők tanultak osztályunkon, és én éppen egy tanulmánymetszeten dolgoztam a helyemen, óvatosan megveregette a vállam, és kicsit erélyesen rám szólt, hogy Vagyóczky művész úr épp elméletet magyaráz vendégeinknek, s talán jobban tenném, ha kihasználnám a lehetőséget és csatlakoznék a hallgatósághoz... Emlékszem, húszéves fejjel kicsit zokon is vettem mindezt. Persze hamar rájöttem, s később még inkább megértettem, és igazat adtam neki. Említettem már, hogy mennyire alapos volt. Sokszor tréfálkoztunk is a kollégákkal, hogy ha Karcsi grafikai munkába kezd, beszerzi a legjobb minőségű fenyőt, és farag egy ceruzát. Mulatságosan hang-

zik, de egy biztos: számára nem létezett „nagyolás”. Mindenre odafigyelt, mindent alaposan megtervezett. Jellemző, hogy az olykor dogmatikus beidegződéseknek fittyet hányva olyan szerszámokkal, megoldásokkal is sikerrel kísérletezett, amelyek másnak talán eszébe sem jutottak volna. Mesélik, hogy amikor a régi útlevélmetszet grafikájának rajzát készítette, az Országház tetején akkor még ott díszelgő csillagot – ami a metszeten talán egy milliméter sem – halálpontosan, hosszú órákon át, mérnöki pontossággal szerkesztette. Mindezek ellenére egyáltalán nem lehetett rá azt mondani, hogy merev, sőt nagyon jó humora volt. S ennek nemcsak magánemberként, de grafikusként sem volt híján. Éppen az említett útlevél grafikája jut eszembe – többek között – újra. Mert miután iszonyatos pontossággal megszerkeszti a csillagot, az épület

föle sötét, felszálló madár alakját formázó felhőket rajzol. Mindez persze a metszeten már nem látható, de ez érthető, hisz nem valószínű, hogy a döntéshozók is ily mókásnak találták volna.

A végletekig odafigyelt a témára és a kompozícióra. Minden eszközt, kifejezőmódot ennek rendelt alá. S mégis odafigyelt apróbb elemekre is. Akadt olyan kolléga, aki szerint talán túl nagy aprólékossággal dolgozott ki minden részletet. Én viszont úgy látom, hogy addig volt szép ez a szakma, amíg mindez belefért egy-egy metszet megszületésébe, s amíg volt idő minderre. Másrészt minden grafikája pont ettől a mívességtől volt annyira csakis rá jellemző. Elég, ha megnézzük néhány munkáját részleteiben: a Giori tesztforma Caravaggio csendéletének szőlőfürtjét, a Pénzjegynyomda tesztforma Scarabeusának páncélját, a kevésbé ismert a Vigadó épületet ábrázoló metszetét, a jelenlegi vagy az előző sorozat ötezer forintos hátoldalának metszetét. És igen, ez utóbbi is, bár részletei, elsősorban az épület előtt parkoló KGST-s autósodák miatt kritizálták, épp ezen elemek bravúros megjelenítései miatt is lett annyira remek, annyira „Bojtos”.

Sajnos kvalitásához képest kevés bélyeget tervezett. Metszőként viszont a Lengyel Györggyel együtt készített Fémművesség sorozat acélmetszetei – azt hiszem, nemcsak az én véleményem szerint – a magyar bélyegművészet legszebb darabjai közé sorolhatók.

Említettem, hogy sokoldalú grafikus volt, s ugyanakkor rendkívül, már-már túlságosan is szerény. Egyéb munkáit, rézkarcait, linómetszeteit még nekünk, fiatalabb kollégáinak sem szívesen mutogatta. Pedig vannak szép számmal. Az internet aukciós oldalain azért szerencsére időnként felbukkannak, segítve teljesebbé tenni életművét számomra is.

S most végül még egy rövid, Karcsira oly jellemző történet. Azt ma már kevesen, s leginkább csak a szűkebb környezetemben tudják, hogy a *kétszáz forintos bankjegy* hátoldali metszetnek elkészítését Ő kezdte el, és a kép alsó harmada el is készült. Sajnálatosan egy baleset miatt megsérült a keze, ezért nekem kellett a munkáját átvennem. Még javában dolgozott a lemezen, amikor egy nap arra lettünk figyelmesek, hogy Karcsi idegesen sétál fel s alá, szívja a cigarettáját és meglehetősen gondterhelt. Egy kolléga nem bírta tovább, és megkérdezte, mi a

baj. Erre ő szívott egyet a cigarettájából, összevonta a szemöldökét, majd nagyot sóhajtván azt mondta: „Elrontottam a kígyót... olyan, mint egy slag...”

Persze az a hüllő olyan, amelynek lennie kell, ijesztő sötét lény, amely megzavarja a szerelmeseiket. Mindez azonban nagyszerűen mutatja egy rézmetsző lelkivilágát. Sokszor órákat töltünk milliméternél is kisebb felületeken, igyekezve a maximumot kihozni az adott formából, és a nagyító alatt figyelt részletek, valamint az egyes elemek vélt hibái miatti elégedetlenség is nemegyszer jelentősebbnek tűnik a valóságosnál. Ha valakinek rendelkezésre áll még az időközben kivont bankjegyből, érdemes nagyítóval megnézni az említett részletet.

Most, hogy e cikket írom, magam is meglepődöm, hirtelen mennyi minden jut még eszembe, mennyi kedves momentum, melyek annyira emberivé, kedvessé tették. Talán bocsánatos, hisz a legmélyebb tisztelettel mondom, hogy igazi fazon, a tervező jellegzetes alakja volt, a szokásaival, mozdulataival, humorával, életszeretével. Sokat tanultam tőle. A szakmánkat, az életszemléletét, bölcsességét tekintve egyaránt.

Ezekért is köszönettel tartozom Neki. Köszönettel tartozom Neked, Karcsi! Sohasem felejtetek, sohasem felejtünk!

Nyugodj békében!